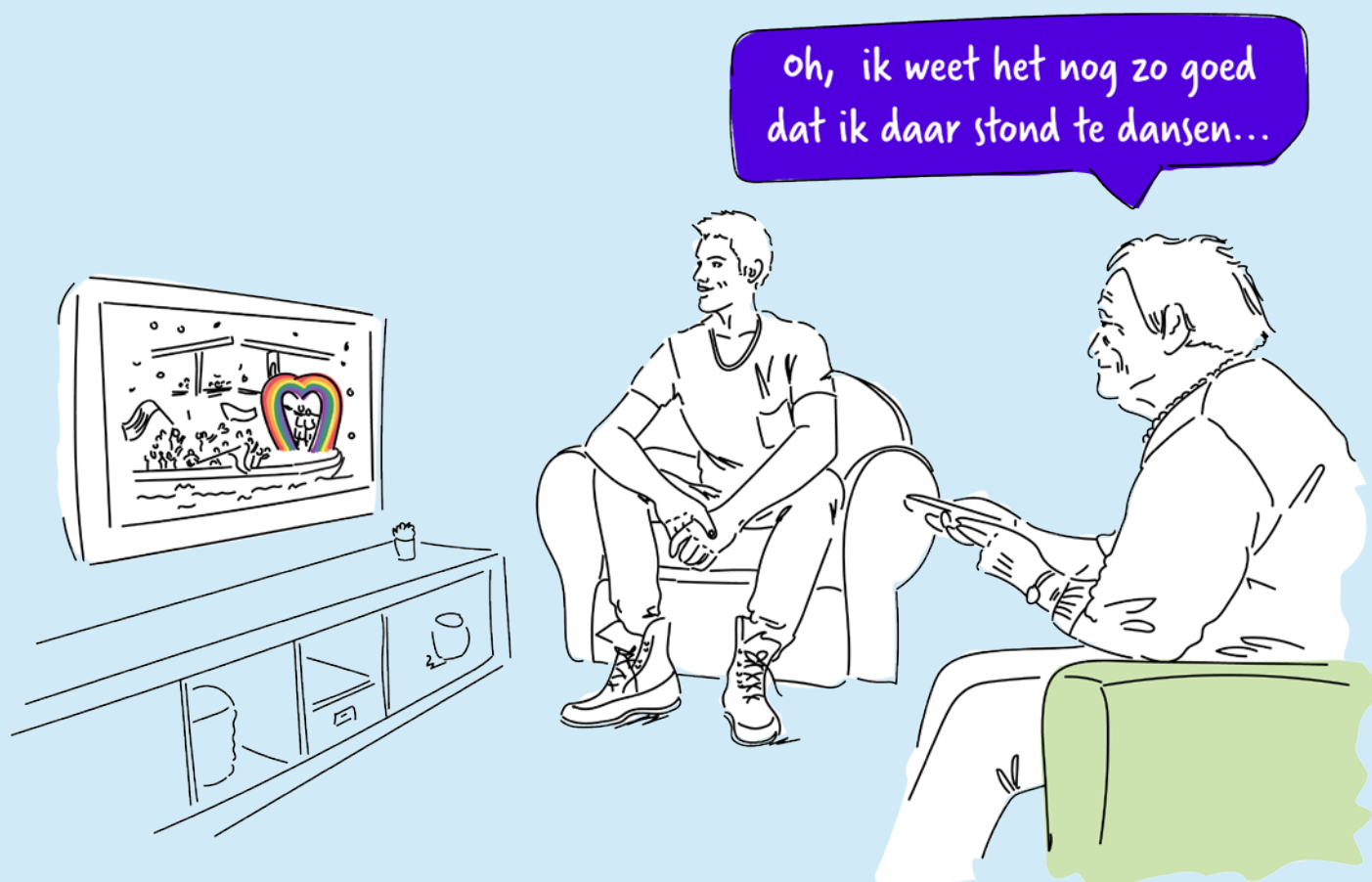

Intimiteit en seksualiteit in de ouderenzorg

Handleiding bij filmpjes

Rutgers

Vilans

Dit project is
mogelijk gemaakt door:

 ZonMw

Inleiding

In het kader van het project 'Seksualiteit en Intimiteit in Verpleeghuizen; Interventies en Lerende netwerken' (SIVIL) zijn vier filmpjes ontwikkeld, met een driedelig doel:

- Medewerkers laten zien hoe in formele en informele situaties het thema intimiteit en seksualiteit besproken kan worden.
- Medewerkers laten reflecteren op de manier waarop zij zelf het thema intimiteit en seksualiteit aan de orde kunnen laten komen.
- Medewerkers laten reflecteren op hoe intimiteit en seksualiteit in de organisatie aan de orde komen.

Van elk filmpje bestaan twee varianten:

- Gesprek over intimiteit en seksualiteit.
- Gesprek waarbij ook de reflectie van de zorgverlener op het gesprek wordt getoond.

In beide gevallen is er ook een versie met ondertiteling.

Bij elk filmpje komen de volgende aspecten aan bod:

- Titel
- Korte beschrijving van de inhoud van het filmpje
- Manieren om het filmpje te bespreken
 - Kijkvragen
 - Verdiepingsvragen
 - Stellingen
- Afronding
- Geleerde competenties
- Meer informatie

De filmpjes kunnen op verschillende manieren ingezet worden, bijvoorbeeld door tijdens een teamoverleg gezamenlijk een filmpje te bekijken en dit na te bespreken. Maar het is ook mogelijk om medewerkers individueel naar een filmpje te laten kijken en er daarna tijdens een teamoverleg op terug te komen. De filmpjes zijn ook in te zetten op familieavonden of tijdens georganiseerde trainingen over het thema intimiteit en seksualiteit.

NB: de filmpjes zijn opgenomen met acteurs. Hierdoor voldoen waarschijnlijk niet alle situaties volledig aan de realiteit van alledag. Dit zal per organisatie verschillen.

Ook inzetbaar in opleidingen

De filmpjes kunnen ook gebruikt worden in zorg- en welzijnsopleidingen. Ze kunnen onderdeel zijn van vakken als communicatie of gespreksvaardigheden, maar kunnen ook dienen als casus voor studenten om mee te oefenen tijdens intervisielessen. De filmpjes kunnen ook stimulerend werken voor de studenten om zelf aan de slag te gaan met dit thema door bijvoorbeeld een vlog of blog hierover te maken of een folder met belangrijke informatie voor hun opleiding of stage- of werkplek, of om hun medestudenten te enthousiasmeren en motiveren om dit onderwerp in het vizier te hebben in hun (toekomstige) werkveld.

Veilige sfeer

Voor het bespreken van de onderwerpen intimiteit en seksualiteit is een veilige sfeer belangrijk. Tips hiervoor zijn te vinden op www.monitorlerensignaleren.nl/veilige-sfeer.

Intake

Inhoud

Contactverzorgende Anita van der Sloot houdt een intakegesprek met mevrouw de Wit en haar dochter Manon. Tijdens het gesprek brengt zij ook het thema intimiteit en seksualiteit ter sprake. Dit is een vast onderdeel van het intakegesprek van de organisatie.

Bespreking

Kijkvragen

- Wat is je eerste reactie na het zien van dit filmpje? Wat valt je op?
- Wat valt je op in de verbale en non-verbale communicatie?
- Wat vind je van de manier waarop de zorgverlener het gesprek voerde? Wat vind je goed? Wat vind je minder goed? Wat spreekt je aan? Wat spreekt je minder aan?
- Hoe zou je het zelf doen? Wat zou je hetzelfde doen? Wat zou je anders doen?

Verdiepende vragen

NB: je kunt zelf bepalen of je deze vragen behandelt voor of nadat je het filmpje met de reflectie van de zorgverlener hebt laten zien.

In het filmpje komt het thema intimiteit en seksualiteit aan de orde in de intake:

- Hoe is dat bij jouw organisatie? Komt het daar aan de orde in het intakegesprek?
- Zo ja, op welke manier? Zijn daar afspraken over?
- Zo nee, waarom niet? Komt het wel op een ander moment aan de orde?
- Zouden hierover afspraken te maken zijn?

Ook het thema privacy komt aan de orde:

- Wat vind je van de manier waarop dit besproken wordt?

Het thema wordt besproken in aanwezigheid van de dochter:

- Wat vind je daarvan?
- Hoe vind je dat de contactverzorgende omgaat met de reactie van de dochter?

In het filmpje geeft de contactverzorgende een folder mee aan de toekomstige bewoonster en haar dochter:

- Hoe vind je dat?
- Is er bij jouw organisatie een folder over intimiteit en seksualiteit?
Zo nee, vind je dat deze er moet komen en zo ja, wat zou hiervoor nodig zijn?

Stellingen

Soms kan een stelling makkelijker een reactie oproepen dan een directe vraag.

Een paar voorbeelden van stellingen:

- Het thema intimiteit en seksualiteit moet een vast onderdeel zijn van het intakegesprek van een verpleeghuis.
- Op of bij alle deuren van de kamers van bewoners moet een niet storen bordje aanwezig zijn.
- Een eerste gesprek over intimiteit en seksualiteit doe je niet in de aanwezigheid van een kind.
- Een folder over intimiteit en seksualiteit geef je niet in het intakegesprek. Dat doe je pas later.

Afronding

Na het zien en bespreken van het filmpje is het zinvol om te vragen wat de deelnemers er van vonden, wat het heeft opgeleverd en wat zij hiervan meenemen in hun werk (voor het individuele professionele handelen, maar ook qua aandachtspunten voor de organisatie).

Geleerde competenties

- Thema intimiteit en seksualiteit aanhangig maken tijdens het intakegesprek.
- Signaleren van en omgaan met behoefte aan intimiteit en seksualiteit van een nieuwe bewoner.
- Oog hebben voor de behoefte en reactie van de familie.

Meer informatie

Voorbeelden om een gesprek te beginnen

Deze zijn te vinden op de volgende websites:

- www.zorgvoorbeter.nl/seksualiteit/bespreekbaar-maken-ouderen
- www.seksindepraktijk.nl/seksualiteit-bespreken/hoe-seksualiteit-bespreken/hoe-begint-u-over-seksualiteit

Bruggetjes

Met een bruggetje zoek je een aanleiding om intimiteit en seksualiteit aan de orde te stellen.

Het volgende voorbeeld is ontleend aan een voorbeeld uit de scholingsmap 'Intimiteit en seksualiteit in de ouderenzorg'.

Stel dat je intimiteit en seksualiteit tijdens de intake aan de orde wilt stellen. Een bruggetje kan dan zijn: "In onze organisatie vinden we het belangrijk om intimiteit en seksualiteit te bespreken met (aanstaande) bewoners. Vindt u het goed als ik daar een paar vragen over stel?"

Op die manier laat je zien dat intimiteit en seksualiteit bespreekbaar zijn.

De formule van een bruggetje:

- Inleidende zin, bijvoorbeeld: "We komen nu bij een onderwerp dat voor de meeste mensen nogal privé is, namelijk seksualiteit."

- Benoem de mogelijke weerstand: “Misschien vindt u het vervelend.”
- Geef een korte reden waarom het belangrijk kan zijn: “Intimiteit en seksualiteit zijn een belangrijk onderdeel van de kwaliteit van leven.”
- Verzoek/vraag om toestemming: “Vindt u het goed dat ik hiernaar vraag?”

Folders

Sommige organisaties hebben een folder over intimiteit en seksualiteit. Zie bijvoorbeeld de folder van Trivium Meulenbeltzorg, www.triviummeulenbeltzorg.nl/static/default/files/media/documents/pdf/Folder%20intimiteit%20en%20seksualiteit.pdf

Duobed

Inhoud

Wanneer meneer Kruinhoven wordt aangekleed door Miriam, krijgt hij een erectie. Hij voelt zich heel ongemakkelijk en stuurt haar weg. Miriam kiest ervoor om weer de kamer in te gaan en een gesprek over de situatie te beginnen.

Bespreking

Kijkvragen

- Wat is je eerste reactie na het zien van dit filmpje? Wat valt je op?
- Wat valt je op in de verbale en non-verbale communicatie?
- Wat vind je van de manier waarop de zorgverlener het gesprek voerde? Wat vind je goed? Wat vind je minder goed? Wat spreekt je aan? Wat spreekt je minder aan?
- Hoe zou je het zelf doen? Wat zou je hetzelfde doen? Wat zou je anders doen?

Verdiepende vragen

NB: je kunt zelf bepalen of je deze vragen behandelt voor of nadat je het filmpje met de reflectie van de zorgverlener hebt laten zien.

De scène begint met een situatie waarin er veel ongemak aanwezig is bij meneer Kruinhoven:

- Is deze situatie herkenbaar voor jou?
- Hoe heb je geleerd in dit soort situaties te handelen?
- Wat zie je in deze situatie anders gaan waar je iets aan hebt voor in de toekomst?

De verzorgende zet humor en een directe vorm van communiceren in:

- Vind je dit gepast en effectief in deze situatie?
- Zijn er nog andere manieren van communiceren die werkzaam zouden kunnen zijn in deze situatie?

Miriam begint ook over het duobed dat in de organisatie aanwezig is:

- Hoe is dat bij jullie? Is er een duobed?
- Zo ja: is iedereen (medewerkers en bewoners) op de hoogte van het bestaan van dit duobed?
- Zo nee: wat zou ervoor nodig zijn om dit te realiseren?

Stellingen

Soms kan een stelling makkelijker een reactie oproepen dan een directe vraag.

Een paar voorbeelden van stellingen:

- Wat betreft intimiteit en seksualiteit moet het verpleeghuis voor bewoners net zo zijn als thuis.
- Als zorgprofessional heb ik de verantwoordelijkheid de behoeften van bewoners te signaleren, dus ook die met betrekking tot intimiteit en seksualiteit.
- Grappen maken over erecties van bewoners tijdens het wassen of aankleden moet kunnen.

Afronding

Na het zien en bespreken van het filmpje is het zinvol om te vragen wat de deelnemers er van vonden, wat het heeft opgeleverd en wat zij hiervan meenemen in hun werk (voor het individuele professionele handelen, maar ook qua aandachtspunten voor de organisatie).

Geleerde competenties

- Adequaat reageren op erectie van bewoner tijdens aankleden.
- Gesprek openen over voorgevallen situatie.
- Bewoner op het gemak stellen, van informatie voorzien en/of doorverwijzen.

Meer informatie

De kosten voor een duobed verschillen. Het ligt eraan of je kiest voor een aanhaakbed of een tussenstuk om twee bedden te verbinden. Indien mogelijk, kun je ook een logeerkamer inrichten waar een tweepersoonsbed staat.

Seks zorg

Inhoud

Bewoner Frits Veldkamp zit in zijn kamer zachtjes te neuriën terwijl verzorgende Karin bij het aanrecht staat. Zij vraagt naar de betekenis van het liedje en er ontstaat een gesprek over behoefte aan intimiteit en hoe daaraan tegemoet gekomen kan worden.

Bespreking

Kijkvragen

- Wat is je eerste reactie na het zien van dit filmpje? Wat valt je op?
- Wat valt je op in de verbale en non-verbale communicatie?
- Wat vind je van de manier waarop de zorgverlener het gesprek voerde? Wat vind je goed? Wat vind je minder goed? Wat spreekt je aan? Wat spreekt je minder aan?
- Hoe zou je het zelf doen? Wat zou je hetzelfde doen? Wat zou je anders doen?
- In deze scène worden veel referenties gemaakt naar intimiteit en seksualiteit door zowel de verzorgende als de bewoner? Welke herken je allemaal?

Verdiepende vragen

NB: je kunt zelf bepalen of je deze vragen behandelt voor of nadat je het filmpje met de reflectie van de zorgverlener hebt laten zien.

Karin ziet het feit dat Frits het gezongen lied mee neuriet als een aanleiding om over intimiteit en seksualiteit te spreken:

- Ben je zelf weleens op deze manier over dit onderwerp begonnen?
- Is dit een manier die bij je past?
- Wat is er voor jou nodig om erover te beginnen?

Karin legt uit wat sekszorg is:

- Ben je hiermee bekend? Zo ja, zijn andere medewerkers en de bewoners ook hiervan op de hoogte?
- Wat zijn de mogelijkheden hiervoor binnen jullie organisatie?

Stellingen

Soms kan een stelling makkelijker een reactie oproepen dan een directe vraag.

Een paar voorbeelden van stellingen:

- Iedere medewerker moet een gesprek met een bewoner kunnen aangaan over intimiteit en seksualiteit.
- Als zorgorganisatie moeten we actief uitdragen dat we openstaan voor verschillende seksuele oriëntaties.
- Bemiddeling bij seksuele dienstverlening zien wij niet als onze taak.

Afronding

Na het zien en bespreken van het filmpje is het zinvol om te vragen wat de deelnemers er van vonden, wat het heeft opgeleverd en wat zij hiervan meenemen in hun werk (voor het individuele professionele handelen, maar ook qua aandachtspunten voor de organisatie).

Geleerde competenties

- Inspelen op (potentieel) signaal van bewoner (in dit geval een lied over de liefde) over behoefte aan intimiteit en seksualiteit.
- Humor gebruiken om gesprek te voeren over intiem onderwerp.
- Tegemoet komen aan de behoefte van een bewoner aangaande aanspreekvormen.

Meer informatie

Seksuele dienstverlening

Er zijn meerde organisaties die gespecialiseerde seksuele dienstverlening bieden. Deze richt zich niet alleen op seksualiteit, maar ook op intimiteit. De meest bekende zijn FleksZorg (www.flekszorg.nl) en Stichting Alternatieve Relatiebemiddeling (SAR: www.stichtingsar.nl).

De laatste tijd zijn er ook nog andere organisaties bij gekomen:

- De Ultieme Zorg, www.deultiemezorg.nl
- Snoezelzorg, www.snoezelzorg.nl
- BoAnn, www.boanncoaching.nl
- Tika Stardust, www.tikastardust.nl

Medicatie

Inhoud

De arts gaat een gesprek aan met mevrouw Schouten die zich heel ongemakkelijk voelt omdat zij drang heeft om met haar hand in haar kruis te zitten. Zij begrijpt niet hoe dat kan. De arts geeft uitleg.

Bespreking

Kijkvragen

- Wat is je eerste reactie na het zien van dit filmpje? Wat valt je op?
- Wat valt je op in de verbale en non-verbale communicatie?
- Wat vind je van de manier waarop de arts het gesprek voerde? Wat vind je goed? Wat vind je minder goed? Wat spreekt je aan? Wat spreekt je minder aan?
- Hoe zou je het zelf doen? Wat zou je hetzelfde doen? Wat zou je anders doen?

Verdiepende vragen

NB: je kunt zelf bepalen of je deze vragen behandelt voor of nadat je het filmpje met de reflectie van de zorgverlener hebt laten zien.

In het filmpje wordt ook benoemd hoe Mariska met het ongemak van mevrouw Schouten om is gegaan:

- Wat vind je van hoe zij dat gedaan heeft?
- Wat zou je zelf doen in zo'n situatie?

In het filmpje gaat het over de invloed die medicatie kan hebben op seksualiteit:

- Is hierover informatie beschikbaar binnen de organisatie? Zo ja, hoe word dat gedeeld?
- Wie heeft wel eens een gesprek gevoerd met een bewoner hierover (net zoals Mariska)?
Hoe ging dat?

Stellingen

Soms kan een stelling makkelijker een reactie oproepen dan een directe vraag.

Een paar voorbeelden van stellingen:

- Het is de taak van de arts om er voor te zorgen dat medewerkers en bewoners op de hoogte zijn van de mogelijke invloed van medicatie op het seksueel functioneren.

- Als medewerkers zien dat een bewoner 'ander' gedrag op seksueel gebied vertoont, moet hij/zij dat bespreken met de bewoner.

Afronding

Na het zien en bespreken van het filmpje is het zinvol om te vragen wat de deelnemers er van vonden, wat het heeft opgeleverd en wat zij hiervan meenemen in hun werk (voor het individuele professionele handelen, maar ook qua aandachtspunten voor de organisatie).

Aangeleerde competenties:

- Ongemak van bewoner wegnemen door informatie te verschaffen (over medicatie).
- Eerlijk zijn over gebrek aan kennis bij u als zorgprofessional/organisatie.
- Heldere vervolgstappen voorleggen aan bewoner.

Meer informatie

Informatie over de invloed van medicatie op seksualiteit

Informatie hierover is te vinden in de tabel op:

www.seksualiteit.nl/seksuele-problemen/ziekten-en-lichamelijke-ongemakken/medische-zorg-en-medicijngebruik/bijwerkingen

Informatie over ziektes en seksualiteit

Informatie hierover is onder meer te vinden op de volgende websites:

Algemeen:

- www.seksualiteit.nl/seks-jouw-leven/ziekten-en-lichamelijke-ongemakken
- www.sickandsex.nl/

Dementie:

www.seksualiteit.nl/seks-jouw-leven/ziekten-en-lichamelijke-ongemakken/dementie-en-seksualiteit
en www.dementie.nl/impact-partner/intimiteit-en-seksualiteit

Parkinson

www.parkinson-vereniging.nl/seksualiteit

Colofon

Ontwerp: Robin van Rossum

Illustraties: Studio Bla Bla

Fotografie: APA Foto